



Series I

Volume VI

1980

ՀԱՅ

ARMENIAN

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

NUMISMATIC

ՀԱՆԴԷՍ

JOURNAL

# ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

## ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

8511 BEVERLY PARK PL., PICO RIVERA, CALIF. 90660, USA

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Series I, Volume VI

1980

### CONTENTS

Letters	1
Խ. Ա. Մուշեղեան. Հռոմի դրամա-կշռային համակարգը	2
Kh. A. Mousheghian. The Monetary Series of Rome	2
Խ. Ա. Մուշեղեան. Հռոմի կայսրութեան մասին	6
Kh. A. Mousheghian. On the Roman Empire	6
Armenian Numismatic Bibliography and Literature	7
Y. T. Nercessian. Book Review: <u>Coinage of Cilician Armenia</u> , by Paul Z. Bedoukian, Revised edition.	8
Armenian Numismatic Bibliography and Literature	10
Latest News	13
Վերջին լուրեր	13
Խ. Ա. Մուշեղեան. Դրամագիտական նուէրներ սփիւռքից	14
Y. T. Nercessian. The Artistic Banknotes of Armenian Republic	16
Խ. Ա. Մուշեղեան. Պարթեւական պետութեան մասին	20
Kh. A. Mousheghian. On the Parthian Government	20
Խ. Ա. Մուշեղեան. Բիւզանդական կայսրութեան եւ նրա դրամների մասին	21
Kh. A. Mousheghian. On the Byzantine Empire and Her Coins	21

---

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, Calif. 90660, U.S.A. Associate Editor, W. Gewenian. Non-member subscription \$6.00 per year. Single copies \$2.00. Back issues available.

## CONTENTS

Announcement	24
Խ. Ա. Մուշեղեան. Արաբական խալիֆայութիւնը	25
Kh. A. Mousheghian. The Arab Caliphate	25
Խ. Ա. Մուշեղեան. Արաբական խալիֆայութեան դրամական համակարգը	26
Kh. A. Mousheghian. The Monetary Series of Arab Caliphate	26
Խ. Ա. Մուշեղեան. Սելջուկների եւ նրանց դրամների մասին	28
Kh. A. Mousheghian. On the Seljuqs and Their Coins	28
Հենրի Վ. Սարգսեան. Դրամագիտական վկայութիւնների ցուցահանդէս	30
Henry V. Sarkissian. Exhibition of Numismatic Witnesses	33
Armenian Numismatic Bibliography and Literature	34
Announcement	38
Հ. Սահակ Ժամճեմեան. Սերովբէ Ալիշանի նամակի հատուածները, նկատմամբ Սիսուանի դրամներուն, ուղղուած առ Հ. Ղ. Ալիշան, Վենետիկ (Կիլիկեան հին դրամներ)	39
Ե. Թ. Ներսէսեան. Գրախօսական. - Դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում սկզբից մինչեւ Ժ. դար Յ.Ք.ի, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան	43
Y. T. Nercessian. Book Review: <u>The Monetary Circulation in Armenia from the Beginning to X Century A.D.</u> , by Kh. A. Mousheghian	43
Խ. Ա. Մուշեղեան. Մոնղոլների եւ նրանց դրամների մասին	46
Kh. A. Mousheghian. On the Mongols and Their Coins	46
Armenian Numismatic Bibliography and Literature	49



Series I

Vol. VI, No. 1

March 1980

ՀԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ARMENIAN

NUMISMATIC

JOURNAL



# ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

## ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

8511 BEVERLY PARK PL., PICO RIVERA, CALIF. 90660, USA

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Ser. I, Vol. VI, No. 1

March 1980

### LETTERS

Որքան ուրախացայ, որ այսօր ստացայ Ձեր 7-ժ-79 թ. նամակը: Յիրաւի, վերջին ժամանակներս մտահոգուած էի թէ ինչպէս էք դուք, ինչու ուշացաւ Ձեր նամակը: Ինքս տարուած եմ մի քանի դրամական զանձերի հարցերով, մշակում էի Ղազարոսեանների ժողովածուն եւ որ կարելո՞ւն է այս տարուայ Սեպտեմբերից ձեռնամուխ եմ եղել ՝ իրամագիտական նուէրներ սփիւռքից ՝ թեմայով ցուցահանդէսի կազմակերպմանը: Այդ աշխատանքներն դեռեւս աւարտած չէ սակայն հաւանաբար շուտով պիտի որ բացուի մի քանի շաբաթից եւ Երեւանի հնագիտական աշխարհը հնարաւորութիւն կ'ունենայ տեսնելու հետաքրքիր դրամագիտական նիւթեր տարբեր դարաշրջաններից հասած, շնորհիւ Սփիւռքի մեր հայրենակիցների, որոնք առանձին նմուշներով, ինչպէս նաեւ փոքր ու մեծ ժողովածուներով նուիրաբերել են Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին: Բոլոր նիւթերը չէ, որ կարող ենք երկու սենեակում ցոյց տալ, բայց հնարաւորին չափ բոլոր նուիրեալների անուններ եւ ...: Ժամանակաւոր է լինելու այդ ցուցահանդէսը եւ նպատակ ունի ներկայացնելու վերջին երեսուն տարիների ընթացքում ստացուած նիւթերի բնորոշ նմուշները: Մէտք է ասեմ, որ թէեւ շատ մեծ ծաւալով չէ լինելու ցուցահանդէսը, բայց այդուհանդերձ աշխատանքները գնալով դառնում են մանրակրկիտ եւ մեծ չափով շեղեցին ինձ այնքան կարեւոր տեսական հարցերից:

Վերջին ժամանակներս մի քանի գործեր եմ հրատարակած, նոյնից Ձեզ ուղարկել եմ, հաւանաբար ստացել էք: .....

Ողջոյններով միշտ Ձերդ  
Երեւան

Խ. Ա. Մուշեղեան  
Յ. Գ. Աւարտել եմ ՝ Արտաշատի հայկական զանձը ՝: Իմ քննիչը եւ բնագրի մէկ օրինակը պատկերներով նոթ տարուայ առաջին ակունքին կ'ունենաք:

Ողջունելի է նորութիւնը Արտաշէս Ա-ի պղնձէ դրամն է որին անդրադարձել էք Paul Z. Bedoukian-ի "Coinage of the Artaxiads of Armenia" աշխատութեան կապակցութեամբ ՝ Հանդէսի ՝ 1979 Սեպտեմբերի համարում էջ 30 : Կը խնդրէի տպագրել դրամի նմուշը ՝ Հանդէսի ՝ հետագայ մի համարում, ինչպէս եւ Արտաշէս Բ-ի պղնձէ դրամի նմուշը որը նոյնպէս տեղ է գտած հեղինակի այդ աշխատութեան մէջ:  
Թեհրան

Գ. Մովսէսեան

.... How is the Sibilian volume coming along?  
Wilton, Conn.

Paul Bedoukian

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, Calif. 90660, U.S.A. Associate Editor, W. Gewenian. Non-member subscription \$6.00 per year. Single copies \$2.00. Back issues available.



Վաղագոյն մետաղէ դրամները հռոմէական կեանքում հանդէս են եկել մ.թ.ա. Դ դարում: Ընդհանուր առմամբ հռոմէական ծագում ունեցող դրամները իրենց կերտուածքի, պատկերազրութեան եւ կշռային չափերի տուեալներով բաժանուում են երկու հիմնական խմբերի. հանրապետական եւ կայսերական շրջանների դրամների: Վաղ հռոմէական դրամները եղել են բացառապէս պղնձէ, անմըշակ, անկանոն ձեւերի ծուլուածքներ, որոնք գործառական նշանակութիւն են ունեցել միայն տեղական շուկաներում: Այդ վաղ հռոմէական դրամները (Աես ռուդէ) աստիճանաբար մշակուել են՝ ստացել ուղղանկիւն-քառանկեան տեսք, որոնց վրայ դրոշմուել են կենդանական պատկերներ (ցուլ, փիղ, խոզ, թելաւոր ձի, արծիւ) եւ, երբեմն, լատինատառ գրութիւններ: Չուլածոյ պղնձէ, ուղղանկիւն-քառանկեան ձեւի հռոմէական դրամները (Աես սիգնատիում) տարբերուել են միմեանցից իրենց կշռային չափերով եւ ունեցել են ներքին առեւտրին բնորոշ տեղական նշանակութիւն: Այնուհետեւ յաջորդել են նոյնպէս ծուլածոյ, բայց կլոր ձեւի պղնձէ դրամներ (Աես գրաւէ), որոնք թողարկուել են տարբեր տրամագծային (7.5-2.5 սմ) եւ կշռային չափերով, ըստ որում կշռայի չափի հիմքում, որպէս սկզբունք ընդունուել է հռոմէական լիբրան՝ կամ փունտը՝ սկզբունքով 272.87 գրամ, իսկ մի փոքր ուշ՝ 327.45 գրամ քաշով: Շրջանառութեան մէջ մտել են հետեւեալ անուանումներով, պատկերներով ու կշռային չափերով հռոմէական պղնձէ դրամները. (տես աղիւսակ I)

Հագուադէպ թողարկուել են նաեւ ինչպէս խոշոր, այնպէս էլ մանր պղնձէ տարբեր անուանումի դրամական միաւորները, որոնք սակայն ունեցել են առաւելապէս հաշուային նշանակութիւն:

Տնտեսութեան զարգացման հետ կապուած, արդէն մ.թ.ա. Գ դարի սկզբից առաջնութիւնը տրուել է

In IV century B.C. the earliest metal coins have appeared in Roman life. In general, the coins which have Roman origin, are divided into the following two groups based on their design, iconography, and weight: Roman Republican coins and Roman Imperial coins. The earliest Roman coins usually have been in copper, rude and casts in disorderly forms, which have had medium-of-exchange value only in the local markets. The early Roman coins (Aes rude) gradually were refined and cast in brick-like oblong forms which bear the pictures of animals (bull, elephant, hog, Pegasus, eagle) and sometimes Latin legends. The cast copper brick-like Roman coins (Aes signatum) differed from each other only in weight and had local significant value for internal trade. Then they were followed by, similarly cast, but round copper coins (Aes grave) which were issued in different diameters (7.5-2.5 cm) and weights, where the "libra" or "pound", at the beginning 272.87 gm and a little later 327.45 gm, was accepted as the basic unit of the weight-standard.

The following Roman coins entered circulation with the following names, design and weights: (see chart I)

Other copper coins, in large and small denominations and with different names, were utilized primarily for accounting purposes and were issued in scarce quantity. Related to the economic development, the priority already was given to the silver coins since the beginning of III century B.C. A silver coin named "denarius" had appeared which was issued extensively in 269 B.C. The weight of copper coins (As) was reduced and it was transformed into 1/6

Դրամական միավորների անունումը Name of denomination	Կշռային չափերը Weights	Պատկերները / Design types		Արժէնիշը, լատինատառ կամ կէտերով Mark of value, in Latin or in dots
		Ակողմ Obverse	Բեկողմ Reverse	
Ասս Aes	12 ունցիա unciae	Երկդիմի Յանուսի գլուխը Double faced head of Janus	Ծովային նաւի առ- ջեւի մասը Prow of a galley	I
Սեմիս Semis	6 "	Սատուրնի գլուխը Head of Saturn	"	S
Տրիենս Triens	4 "	Միներուայի գլուխը Head of Minerva	"	....
Քուադրանս Quadrans	3 "	Հերկուլեսի գլուխը Head of Hercules	"	...
Սեքստանս Sextans	2 "	Մերկուրիու- սի գլուխը Head of Mercury	"	..
Ունցիա Uncia	1/12 ասս կամ 24 սկրիպուլ (27.28 գմ) 1/12 as or 24 scruples (27.28 gm)	Ռոմայի գլուխը Head of Roma	"	.

արծաթէ դրամին: Ապրանքադրամական գործարքներում որպէս հիմնական միավոր հանդէս է եկել ղենարիուս՝ անունով արծաթէ դրամը, որի զանգուածային թողարկումը ծայր է առել մ.թ.ա. 269 թուից: Պղինձէ դրամական միավորի (ասսի) կշռային չափը նուազել էր եւ դարձել ֆունտի 1/6 մասը: Մէկ արծաթէ դրամը (ղենարիուս) սահմանել էր հոռմէական ֆունտի 1/72 մասը:

of a pound. One silver coin (denarius) was limited to 1/72 of a pound. The relationship between the monetary denominations had changed.

The silver coins, issued extensively, appeared with the following names, weights and designs: (see chart II)

The weight of basic silver denomination (denarius) was



փոխուել էր դրամական միաւորների միջեւ եղած յարաբերակցութիւնը: Զանգուածօրէն թողարկուող հոմէական արծաթէ դրամները հանդէս են եկել հետեւեալ անուանումներով, կշռային չափերի եւ պատկերազրութեան տուեալներով. (տես աղիւսակ II)

limited to 3.90 gm as a result of production requirements; with this count one silver coin was equal to 16 asses. Later, in 89 B.C., the weight of an as was changed and reduced to 1/24th of a pound, that is, 13.64 gm. The Roman gold coin, "aureus",

## II

Հռոմի հանրապետական արծաթէ դրամական միաւորների անուանումները Names of Roman Republican silver denomination	կշռային չափերը Monetary weights			Արժէքները Values	Պատկերները Design types	
	գրամ gram	սկրիպուլ scruple	ասս ass		Ակողմ Reverse	Բեկողմ Reverse
Դենարիուս Denarius	4.55	4	10	X	Ռոմայի գլուխը Head of Roma	Զիաւոր երկ- ւորեալներ Dioscure galloping
Զուինարիուս Quinarius	2.275	2	5	V	"	"
Սեստերցիուս Sestertius	1.137	1	2½	IIS	"	"
Վիկտորիատիուս Victoriatus	3.41	3	7½		Յուպիտերի գլուխը Head of Jupiter	Վիկտորիա Victoria

Արտադրութեան կեանքի մղումով մ.թ.ա. 217 թուից հիմնական դրամական միաւորի՝ արծաթ դրամի՝ դենարիուսի քաշը սահմանուել է 3.90 գրամ: Այդ հաշուով էլ մէկ արծաթէ դրամը հաւասարուել էր 16 ասսի: Աւելի ուշ մ.թ.ա. 89 թ. նորից փոխուել էր «ասսի» կշռային չափը եւ այն դարձել փոքնաթիւ 1/24 մասը, այսինքն 13.64 գրամ: Ինչ վերաբերում է ոսկէ դրամներին, ապա դրանք թողարկուել են գլխաւորապէս կայսրութեան օրօք: Հոմէական ոսկէ դրամը, «աուրեուսը» ներկայացնում էր փոքնաթիւ 1/42 մասը, այսինքն մօտ 8 գրամ

was presenting 1/42nd of a pound, that is, approximately 8 grams of high quality gold which was equal to 25 silver denarii.

Roman coins were also issued in brass and copper; accordingly, from brass appeared the "sestertius" (27.25 gm) and the "dupondius" (13.62 gm), and from copper appeared the as (10.92 gm) and 1/4 of the latter, the "quadrans" (2.73 gm). The monetary measures were always changing during different times like the content



բարձր որակի ոսկի եւ հաւասար էր 25 արծաթի դենարիուսի: Թողարկում էին նաեւ արոյրէ ու պղնձէ դրամներ, ըստ որում արոյրից հանդէս էին գալիս "սեստերցիուս" (27.25 գրամ) եւ "դուպոնդիուս" (13.62 գրամ), իսկ պղնձից. "ասս" (10.92 գրամ) եւ վերջինիս քառորդ մասը. "բուադրանս" (2.73 գրամ) անուանումով հոռոճական դրամները: Տարբեր ժամանակներում միշտ փոխւում էին դրամների ինչպէս կշռային չափերը, այնպէս էլ ազնիւ մետաղների պարունակութիւնը նրանց միաւորների մէջ: Յատկապէս մ.թ. Բ դ. ալնառու է դառնում արծաթի դրամի ծուլումաքի մէջ պղնձի խառնուրդը, որը կազմում էր 50 տոկոսը: Այդ առումով էլ հին Թողարկման (հանրապետական եւ վաղ կայսերական) արծաթի դրամները գրեթէ երկու անգամ աւելի էին զնախաւում առեւտրում: Ստեղծւած իրադրութիւնից ելնելով, 214 թ. հանդէս եկաւ արծաթի գծով նոր միաւորը, այնպէս կոչուած "անտոնինիանը", որի կշռային չափը հաւասարւում էր մինչեւ 5.30 գրամի: Սակայն արծաթէ ու ոսկէ դրամների արժեքագրկումը շարունակւում էր խորանալ: Արդէն Գ դ. վերջին արծաթէ դրամները իրականում արծաթազօծուած պղնձէ դրամներ էին, որոնց մէջ արծաթը կազմում էր 2-4 տոկոս: Յետագայում արծաթէ եւ ոսկէ դրամների արժեքագրկումը ճգնաժամային վիճակ է ստեղծում եւ Դիոկլետիանոսի (281-305) գահակալութեան տարիներին հոռոճական "աուրեուսը" Թողարկւում էր 5.45 գրամ քաշով, այսինքն ի տարբերութիւն անցեալի, մէկ ֆունտ ոսկուց ծուլւում ու դրուագում էին ոչ թէ 40 այլ 60 հատ ոսկէ դրամներ:

Ի վերջոյ Կոստանդին Ա մեծի 307-337 կայսրութեան տարիներին փոխւում է դրամական համախորհրդ, Թողարկւում են ոսկէ, արծաթէ եւ պղնձէ դրամներ նուազած կշռային չափերով: Արդէն "սոլիդ" կոչուող ոսկէ դրամը դրուագւում էր 4.55 գրամ քաշով եւ հանդէս էր գալիս իր համապատասխան ստորաբաժանումներով, իսկ արծաթի գծով Թողարկուեց նոր միաւոր՝ "միլիարենս" անունով: Փոխարարներութիւնը ոսկու եւ արծաթի միջեւ դիտւում է 1:14 չափով: Հին աշխարհի պատմական

of noble metals in their coin denominations. In A.D. II century the copper mixture was particularly conspicuous in the alloy of silver coins where it constituted 50 percent. For this reason the old silver issues (Republican and early Imperial) were being valued almost twice as much in the trade.

The "antoninianus" appeared in 214 A.D., 5.30 gm, which was created dictated by the realities of life. But the debasing of silver and gold coins was continuing deeper. At the end of III century the silver coins were already silver-plated copper coins, on which the silver constituted 2-4 percent. Later, during the reign of Diocletian (281-305) the debasing of silver and gold coins reached a critical condition and the Roman "aureus" was issued in 5.45 gm, that is, compared to the past, they were casting and striking not 40 but 60 gold coins from one pound of gold.

Finally, during the imperial reign of Constantine I (307-337), the monetary series was changed, gold, silver and copper coins were issued with reduced weight. Already the gold coin "solidus" was being struck with 4.55 gm and appeared with corresponding minor denominations; with the line of silver a new denomination was issued and called "miliarensis". The exchange relationship between gold and silver was 1:14. For the study of historical problems of the ancient world, the metal coins of Roman origin present important data. They have spread widely not only during the years of the Republic but also during the years of Empire, as well.

հարցերի ուսումնասիրութեան համար հոռմէական ծագում ունեցող մետաղային դրամները կարելի էր տուել ներկայացնում: Նրանք լայն տարածում են ունեցել ինչպէս հանրապետութեան, այնպէս էլ կայսրութեան տարիներին: Եւրոպայի արեւմտեան մասերից մինչեւ Հնդկաստանի հիւսիսային շրջանները, միջազգային առևտրի շնորհիւ հոռմէական ոսկէ ու արծաթէ դրամները թափանցել են տարբեր երկրներ եւ աւելի քան հինգ հարիւր տարի, ուշ հելլենիստական ժամանակներից մինչեւ Բիւզանդական կայսրութեան առաջացումը, իշխել են. հաճախարհային շուկայում:

The Roman gold and silver coins, thanks to the international trade, have circulated from Northwestern European countries to the northern districts of India for more than five hundred years, and have ruled in the world markets from late Hellenistic era until the birth of the Byzantine Empire.

### ՀՌՈՄԻ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

### ON THE ROMAN EMPIRE

Հանդիսանալով անմիջական ժառանգորդը բոլոր այն նուաճումների, որոնք հոռմէական սարկատիրութիւնը ձեռք էր բերել անցեալներում, այսպէս կոչուած «թագաւորական» (մ.թ.ա. 753-509 թթ.) եւ «հանրապետական» (մ.թ.ա. 509-271 թթ.) ժամանակներում, հոռմի կայսրութիւնը, որպէս սարկատիրական պետութիւն, աւելի քան 400 տարի (մ.թ.ա. 27-մ.թ. 395 թթ.) միահեծան իշխեց ոչ միայն Ապենինեան թերակղզում, այլեւ ողջ միջերկրական աւազանում, Եւրոպայի արեւմտեան ու Բալկանեան երկրներում, Աֆրիկայի հիւսիսային մասերում, փոքր Ասիայում, Սիրիայում եւ Պաղեստինում:

The Roman Empire, as an immediate successor to the conquests which the subjugative government of Rome had accomplished in the past, during the so called "royal" (753-509 B.C.) and "republican" (509-27 B.C.) periods, as an absolute government, ruled not only the Apennines peninsula, but also the complete Mediterranean basin, Western European and Balkan countries, the northern areas of Africa, Asia Minor, Syria, and Palestine.

Այդ հսկայական տարածքի վրայ նշանակալից զարգացում էր ստացել միջազգային առևտուրը: Նշուած երկրներից բերուած ուղիւ աւարը, զանազան պատերազմական տուգանքները, ապրանքային ու դրամական հարկերը եւ յատկապէս զերուած ստրուկների հոծ զանգուածների շահագործումը, նրանց կենտրոնացումը հոռմէական տնտեսութեան մէջ, մեծապէս հարստացրել էր խոշոր սարկատներին, որոնց շահերի արտայայտիչն էր Հոռմի կայսրութիւնը: Վերջինիս տիրակալութեան սահմանները առաւել լայն ընդգրկումների էր հասել յատկապէս Տրայանոսի կայսրութեան (98-117) տարիներին:

In this huge area, international trade improved significantly. The war booty brought home from captive countries, the collected war indemnities, monetary and trade tributes, and particularly the extensive use of captured slaves, centralized in Roman economy led to prosperity for the big slave owners, whose interests' representative was Rome. During the reign of Trajan (98-117) the boundaries of the Roman Empire had spread wider. The producers of material goods were slaves, who were being exploited harshly. By sea and caravan, trading expanded.

Նիւթական բարիքների արտադրող-



ները դաժանօրէն շահագործուող սարուկներն էին: ծաւալուն էր ինչպէս ծովային այնպէս էլ քարաւանային առեւտուրը: Կայսրութեան կենտրոնական մասերից արտահանուում էին մետաղագործութեան ապրանքներ, ծովածոյ կամ դրուագւած մետաղէ աշխատանքային զործիրներ, զէնքեր, ոսգմի պարագանքեր, ինչպէս նաեւ զիւղատնտեսական մթերքներ (զինի, ձիթենի, եիւղ եւ այլն): Օտար երկրներից Հռոմ էին բերում բազմատեսակ զործուածքներ, զարդարանքներ, պերճանքի առարկաներ, պտուղներ եւ այլ նիւթեր:

Հռոմէական վաճառականները կապեր էին հաստատել արեւմտաեւրոպական (Իսպանիա, Բրիտանիա, Գալիա), հիւսիս-աֆրիկեան (Մաւրիտանիա, Կիրենայիկա, Եգիպտոս), քաղկանեան (Դալմաթիա, Դակիա, Մակեդոնիա, Երակիա), փոքրասիական (Բուքանիա, Գալատիա, Կոնտոս, Կիլիկիա, Կապադովկիա), սիրիական, իրանական, հայկական եւ շատ այլ շուկաների հետ: Աւելին, հռոմէական դրամների տարածմամբ դիտւում են կայսրութեան կապերը նաեւ Նիջին Ասիայի, Հնդկաստանի եւ Երբեմն, անգամ, Հեռավոր Արեւելքի հետ:

Խ. Ա. Մուշեղեան, Ph. D.

Երեւան  
(Շար. 2)

From the central portions of the Empire metal products, cast or engraved, labor tools, arms, war materials, also farming products (wine, olive, oil, etc.) were being exported. From foreign countries numerous woven materials, ornaments, decorations, fruits, and other goods were being imported to Rome.

The Roman merchants had established relay bases in Western Europe (Spain, Britania, Gallia), North Africa (Mauritania, Cirenaica, Egypt), the Balkans (Dalmatia, Dacia, Macedonia, Thrace), Asia Minor (Bithynia, Pontus, Cilicia, Cappadocia), Syria, Iran, Armenia and many other markets. Furthermore, the relation of Empire and Middle Asia, India, Far East was being observed with the circulation of Roman Imperial coins.

Kh. A. Mousheghian, Ph. D.

Yerevan  
(To be  
cont. 2)

## ARMENIAN NUMISMATIC BIBLIOGRAPHY AND LITERATURE

ZARDARIAN, Mkrtich'. Artashatum kdrvats dramneri mi tipi masin /Concerning a type of coins struck in Artaxata/ - Արտաշատում կարված դրամների մի տիպի մասին, գրեց՝ Սկրտիչ Զարդարյան. "Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri", 1977, No. 2 (410), pp. 80-85, illus. In Armenian with Russian summary.

The excavation of Artaxata reveal rich ancient material where the Armenian coins of the Hellenistic period present a significant number. Two of the subject coins were found during the excavations of Artaxata, the other from the area of Hatsavan fortress and they were given to Tigranes II and Artavasdes II. On the coin of Tigranes II, found in Artaxata in 1975, the obverse bears the letter "A" to the left of the head of Tigranes, the reverse, the figure of the winged goddess Nike. The bronze coin found in Hats'avan, in 1953, basically is similar to the previous coin of Tigranes found in Artaxata. A bronze coin of Artavasdes, found during the excavations of Artaxata in 1973, is

(Cont. on p. 10)



## BOOK REVIEW

BEDOUKIAN, Paul Z. Coinage of Cilician Armenia, by Paul Z.

Bedoukian. Revised edition, Danbury, Connecticut, 1979, xxxie and 494 pp., 9 pp. of line drawings, 12 pls., 1 map, cloth bound.

"The first mention of Roupenian coin was apparently made in 1644 by J. Tristan de Saint-Aman..." (*Commentaires historiques contenant l'histoire générale des empereurs, impératrices, caesars et tyrans de l'empire romain*", Paris, 1644) states the author in his survey of earlier numismatic literature relating to Cilician Armenia. Since then, numerous papers were written on the Armenian coins. Generally speaking, most of them covered a few coins and numerous inaccuracies existed in their attribution and or publication of legends. However, till the middle of nineteenth century the Armenian coins remained strange numismatic items to the "westerners. After the middle of the nineteenth century there was an intense activity in the field of Armenian numismatics. Victor Langlois, one of the most outstanding numismatists of that time, wrote a series of articles and published his famous "Numismatique de l'Arménie au moyen âge" book (Paris, 1855). Langlois wrote in French and introduced the Armenian coins to the Europeans. Fr. C. Sibilian wrote a series of articles in Armenian, French, and German. His treatise "Classification of Roupenian coins" (Vienna, 1892) in Armenian, based on the study of 3,000 Roupenian coins, was published posthumously. Gustave Schlumberger in "Archives de l'Orient Latin" (Paris, 1881, p. 675) states that Langlois is full of gross errors and needed an entire repair. Fr. Sibilian, at that time, corrects twenty-

three of Langlois' mistakes in the above mentioned book (pp. 73-76). Sibilian's book places the Armenian coins on a solid foundation and attributes the coins to each respective ruler. Till today his book remains a classic monograph even though it is in Armenian, lacks a corpus of systematic classification, and includes some inaccuracies in the attribution to later rulers.

Since Langlois and Sibilian many scholarly articles and a book have been written in Armenian, German, Russian, English, Italian, etc. (One needs to survey the list of bibliography in "Coinage of Cilician Armenia, pp. xi-xxxie). Yet, none surpassed Sibilian, including K. J. Basmadjian with his famous "Numismatique générale de l'Arménie" (Venice, 1936), in Armenian.

It was this vacuum that Bedoukian's monumental scholarship was destined to fill in 1962 and 1963, in English and Armenian editions respectively (American Numismatic Society, New York, 1962 and Mekhitarist Press, Vienna, 1963). After its publication the Armenian coins were being "recognized" and "searched" by the non-Armenian as well as the Armenian. Soon it was accepted as the standard of the series of Roupenian coins.

Since the first edition of "Coinage of Cilician Armenia" the author has penned more than twenty articles printed in various Western and Armenian scholarly periodicals. Another thirty or more papers have been published by various scholars on the Roupenian coins. The forward movement since 1962 has been gradual. Nevertheless,

there has been new material edited and scattered in many countries, a good part of them not accessible to some scholars and collectors. The fact that the English edition was out of print, the plates, prepared by photographing aluminum foil rubbings, were of poor quality, must have persuaded the author to undertake the publication of this revised edition. It must be admitted that the ordinary reader will be much more pleased with this new edition than the old one.

The revised edition includes material in the area of bibliography, line drawings of the main types of Cilician Armenian coins (with their transliteration and translation) so that the collector can identify the coins of this dynasty, and the plates prepared by photographing plaster casts, which replace the old plates. The baronial section of the catalogue is re-written to bring it up to date. The royal section of the corpus is upgraded as required and covers all existing varieties. The material presented in the revised edition includes the following: bibliography, survey of numismatic publications on Roupenian coins, historical introduction, trade and commerce of Cilician Armenia, Armenian terms used for various coins, the coinage of the Roupenians, design and style of coins, inscription on Roupenian coins which includes a transliteration table of Armenian alphabet and nine plates of line drawings, coins from the period of princes (1080-1198), and the gold coins.

It also includes a discussion on the coins issued by the kings, forgeries, a survey of reported collections of Roupenian coins, metrology which includes three

graphs, some statistics, and the corpus where the coin types classified represent the following denominations and are attributed as follows:

#### The Baronial Period (1080-1196)

Gosdantin I (1095-1099), copper  
Toros I (1100-1123), copper  
Toros II (1144-1168), copper  
Roupen II (1175-1187), copper  
Levon II (1187-1196), copper

#### The Royal Period (1196-1375)

Levon I (1196 or 1198-1219), single lion and two lion gold coins, Crusader type billon (small silver) with Armenian and Latin inscriptions, double tram (silver), half double tram, quarter double tram, single lion and two lion coronation trams, regular tram, half tram, and tank (large copper).

Hetoum I (1226-1270), gold, Hetoum-Kaikobad bilingual tram and half tram, Hetoum-Kaikhosrew bilingual tram and half tram, Hetoum-Zabel type regular tram, half tram, tank, regular kardez (medium size copper), equestrian kardez.

Levon II (1270-1289), gold, Hetoum-Zabel type tram, regular tram, half trams with and without inscriptions, tank, kardez.

Hetoum II (1289-1293, 1295-1296, 1299-1305), billon, kardez.

Smpad (1296-1298), tram, half tram, kardez.

Gosdantin I (1298-1299), gold, tram, kardez.

Levon III (1301-1308), takvorin (silver), kardez.

Oshin (1308-1320), coronation tram, takvorin, half tram, pogh (small copper), takvorin overstruck in Arabic.

Levon IV (1320-1342), takvorin, large pogh, pogh, takvorin.

overstruck in Arabic.  
 Guy (1342-1344), takvorin and pogh.  
 Gosdantin III (1344-1363), takvorins and poghs struck in Tarsus and Sis.  
 Levon the Usurper (1363-1365), takvorin and pogh.  
 Gosdantin IV (1365-1373), takvorin and pogh.  
 Levon V (1374-1375), billon and pogh.

Post Roupenian copper coin, with pseudo-Armenian legend. The corpus is followed by the index of the legends, a general index, and the plates where 156 coins are displayed.

In spite of the fact that numerous hoards have been unearthed, the coins have not been classified chronologically, and the author is one of the first to acknowledge the problems posed in this virgin area.

Dr. Bedoukian is a very meticulous person and extremely dedicated to Armenian numismatics. His original corpus based on the study of over twelve thousand coins, which covered around eighty percent of the known coins. Thanks to the growing

interest in Armenian numismatics, a demand has been created for Armenian coins which has been able to save thousands of silver coins from destruction. The revised edition was upgraded additionally with the select specimens of thirty thousand coins which exist today in museums and private collections.

The author must be congratulated for his valiant service to Armenian numismatics and pioneering scholarship in Armenian numismatic literature. A few years ago when he was in Los Angeles, he was asked in a casual manner why he writes on the same material in English and in Armenian. His answer was, "If I do not write in Armenian on Armenian coins, there would be no Armenian numismatic literature".

Y. T. Nercessian

Pico Rivera  
 California  
 June 23  
 1979

#### ARMENIAN NUMISMATIC BIBLIOGRAPHY AND LITERATURE (Cont from p. 7)

similar to the coin of Tigranes, the obverse displays the letter "A", the reverse, Nike. The author concludes that the coins inscribed with letter "A" were issued in the mint of Artaxata to differentiate from coins issued by the other mints. YTN

PLANT, Richard. Armenian, Georgian Coins reflect History, by Richard Plant. "Coin World", Vol. 20, Issue 1000, June 13, 1979, pp. 70-71, illus.

In section on Armenia the historical background is sketched. The chronology of Armenian rulers is given and the coins of following rulers are introduced to the collector: Levon I, 1198-1218; Hetoum and Zabel, 1226-1269; Levon V, 1374-1375; Louis of Savoy (King of Jerusalem, Cyprus and Armenia), 1458-1460. The author concludes that the Armenian coins present an excellent opportunity for numismatic research and discovery. YTN



ARAKELIAN, B. N. Oчерки по истории искусства древней Армении (VI в. до н.э. - III в. н.э.) /Outlines of the history of ancient Armenian art (VI c. B.C. - III c. A.D.)/ - Очерки по искусству древней Армении (VI в. до н.э. - III в. н.э.), автор Б. Н. Аракелян. Academy of sciences of Armenian S.S.R., Institute of Archeology and Ethnography, Yerevan, Armenia, U.S.S.R., 1976, pp. 60-69, 80-83, 86-87, 107-109, 118-120, etc., pls. LXVIII-LXXIX, CVII, color pls. XVII, XVIII, XXII. In Russian with English summary.

The coin types struck by the following Armenian kings are classified among the objects of ancient Armenian applied arts: Arsames, Abdissares, Xerxes, Tigranes I, Tigranes II, Artavasdes II, Tigranes III, Tigranes IV, Queen Erato, Artavasdes King of Atropene and Armenia, the city of Artaxata, etc. The subjects discussed include artistic features in the coins, iconography of Tigranes II and Artavasdes II on their coins. Additionally, the silver medallions picturing the goddess Isis and an eagle from the tomb of Sissian; golden medallions from Kamo and Armavir are discussed. YTN

ASBAREZ. Arzhek'avor irer t'angaranin /Valuable objects to the museum/ - Արժեքավոր իրեր՝ թանգարանին. "Asbarez", Vol. 71, No. 5822, Friday, Feb. 9, 1979, p. 6. In Armenian.

The article is written on the occasion of the following donations to the State Museum of Armenian History: a Sassanian signet-ring discovered during the 1922 excavations of Dvin; the large collection of Artavazd Sanoyan, which includes Roman Imperial coins; Arab Caliphate coins; early Sassanian coins; a B.C. IV century silver coin of Syracuse; the coin of Artavasdes IV and Augustus which is in a better state of preservation than the other known specimens; also the 272-piece collection of Vincent apoulian, etc. YTN

BEDOUKIAN, Paul Z. A Hoard of Bilingual Trams of Hetoum I of Cilician Armenia, by Paul Z. Bedoukian. "Museum Notes" 23, pp. 149-160, pls. 32-35.

The author has examined a 319-piece bilingual coin hoard which discloses a number of hitherto unpublished varieties and make the correction of some errors which had appeared in numismatic literature. In the author's Coinage of Cilician Armenia a number of coins were assigned to the year 637 H. This was an error caused by the similarity of spelling of the words representing the numerals seven and nine in Arabic. After reexamination of the coins listed in the corpus and a critical study of the present hoard, the author concludes that the coins bearing 637 H. date were struck in 639 H. Additionally, the coins bearing the date 644 H. are published. The cataloguing of the coins is based on obverse and reverse dies. The author notes that in the case of Hetoum-Kaikobad, there are 9 obverse and 14 reverse dies in 45 coins; in the case of Hetoum-Kaikhosrew, there are 93 obverse and 169 reverse dies in a total of 254 coins. YTN

Join and support the ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY. Read and encourage the ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL.

KHACHATRIAN, Zhaures D. Hayastani antik shrjani medalionnerë (m.t.a. II - m.t. I dd.) [The medallions of Armenia's ancient era (B.C. II - A.D. I Centuries)] - Հայաստանի անտիկ շրջանի մեդալիոնները (մ.թ.ա. II - մ.թ. I դդ.), գրեթե ժողովրդական. "Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri", Vol. XXXVIII (1978), No. 5 (425), pp. 46-55, 2 pls. In Armenian with Russian summary.

Ten medallions, discovered in Armenia are discussed. Five of them are gold-plated silver, found in a baronial tomb of Sisian; four of them are gold and found in Armavir, the last is gold and found in Kamo. The central feature on one of the Sisian medallions present the bust of a female. The second medallion shows only the head and nose of the bust of a female figure. An eagle is portrayed on the other three Sisian medallions. The Armavir and Kamo medallions are made fine gold sheets. The Kamo medallion is much refined, from artistic point of view, where a child is displayed on the right side of a female figure. The Armavir medallions are severely damaged. However, the examination reveals that they were prepared by the same craftsman and used the same die. YTN

SARKISSIAN, Henry V. Arevelian Hayastanë rusakan medalayin arvesti hushardzannerum [The Eastern Armenia on Russian medalic art monuments]- Արեւելյան Հայաստանը ռուսական մեդալային արվեստի հուշարձաններում, գրեթե Հ. Վ. Սարգսյան. "Patmut'ian harts'er", Ministry of Higher and Secondary Specialized Education, University of Yerevan Publishers, Yerevan, Armenia, U.S.S.R., 1978, pp. 235-243, illus. In Armenian.

The following Russian medals are discussed which were struck while Eastern Armenia was a part of the Russian Empire: a series of medals dedicated to Russo-Persian (1826-1828) and Russo-Turkish (1828-1829) wars, four of which are related to Armenia, the occupation of Yerevan, the defeat of the Turkish Army, the occupation of Erzurum; the medals of Lazarian institute (1854); the medals of Armenian descent marine painter Ivan Aivazovsky (1887 and 1890); the medal of Petrograd city dedicated to the 1915 genocide of Armenians. In addition to the medals, also the following orders of the Russian Empire are discussed which are the numismatic testimony of the Russian Imperial civil and military system: the coat of arms of Yerevan district (1878), which has also a variant known as "Assistant to village elder", Russian regimental order, the first belongs to the regiment of King Mikhail Feodorovitch, established in 1909; the second belongs to the 188th infantry regiment, established in 1912; the third belongs to the 204th infantry regiment of Mikhail of Ardahan, established in 1911. YTN

SARKISSIAN, Henry V. Druzhe posviashchaetsia [Dedicated to friendship] - Дружбе посвящается, автор Генрих Саркисян. "Komsomolets", Jan. 16, 1979, No. 7 (5200), illus. In Russian.

The article describes four medallions dedicated to the 150th anniversary of the joining of Eastern Armenia to Russia. The medallions depict the theme of a Russian soldier shaking hands with an Armenian volunteer; a Russian soldier and an Armenian volunteer in front of a cannon where an eagle sits with wings spread; a youngster holding a flag, and horn, with a background of Yerevan City Hall and Mt. Ararat; city of Yerevan and heart, David of Sassoun statue, 150 years, etc. YTN